Lupul, Vulpea şi Câinele

Lupu 'nfometat din fire
Şi cu Vulpea nas-subţire,
Slabi la trup, lihniţi de foame
Şi cu păr zbârlit pe coame,
Se 'ntâlniră cu un Câine,
Gras de carne şi de pâine,
Ce purta la gât legată
Zgardă de alamă, lată.

Iară Câinele măreţ
Zise către Lup semeţ:

— „Tu te lauzi totdeauna că ai colţi şi ghiare mari,
Iepuri prinzi şi miei şi capre cu 'nlesnire, şi pe cari

Îi mănânci cu blăni cu tot
Şi nici te cunoşti pe bot.
Unde 'ţi-e grăsimea deci.
Triste zile mai petreci!

Iar tu, Vulpe, ce te lauzi că ai coada cât un târn

Şi că n'ai ca neamul meu
Nasul cârn,
Că 'ţi văd burta scofâlcită
Şi mereu
Nasul ţi-l îndrepţi în vânt;
Iar din limba'ţi argăsită
Plescăi fără de cuvânt.
Ce vă ţineţi aşa mândru şi răloşi
Ce sunteţi gălăgioşi
Şi urlaţi mereu de foame?
— Ce mai poame!

— „Ce tot clănţăni, mă, potac!
Zise Lupul, plin de ură.

Noi nu stăm legaţi ca tine într'un colţ de bătătură
Şi nici nu mâncăm bătae.
Ne hrănim pe apucate, dară singuri, cum dă Domnul
Şi urlăm când ne e pofta, şi dormim când ne e somnul...
— „Pe când tu, mai zise Vulpea, nu faci nici măcar doi paşi
Făr' să tremuri...
Câini sunteţi voi? Nişte laşi!

Şi mă rog aş vrea să'mi spui tu ce *talent* ai de te 'ngraşi
Şi-apoi, basta!"

— „Hm! răspunse el în şoaptă. Pe când voi urlaţi de foame
Eu mă *gudur*, asta-i asta!

N. M. Nigrim

Spovedanie veselă

O tristeţă exasperată mă îmbie la spovedanie. Mă tem că nu jignesc ascuţitul simţ sintactic al câtorva tâmpiţi grăsuni şi oacheşi, cari se bâlbâe în stihuri.

Dar, tu Mami-Lu, nu pricepi şi datina ta aristocrată iartă mâhnirea îndrăcită a insului care nu poate tăcea şi se poticneşte de stângăcia unei limbi, în stare de prunclie.

Bag de seamă însă că lunec spre polemică în loc să mă spovedesc.

Are puţină însemnătate anecdota în sine, searbădă şi fără subînţeles. Dealtminteri noi nu căutăm decât să ne ucidem solitudinea veşnică. Remuşcările ne chinuie şi...

O, da să nu-ţi mai pomenesc de remuşcări, ca să nu purceadă să-ţi sbârnâie nervii şi durerea veşnică a frumuseţei tale putrede de viciu.

Ştii, cum s'a întâmplat?... Mi se pare că ţi-am mai povestit şi mi-i teamă să nu-ţi repet aceiaş nerozie, ca povestaşii din saloane şi scriitorii naţionali, bolnavi de aceiaş meteahnă. (Dacă ghiciţi cumva, telepatic convorbirea, nu mă învinovăţiţi de trădare, confraţi români din toate cenaclurile, căci nu sunt decât un biet cititor, care-şi măsgăleşte doar copertele cărţilor cu desene stupide)...

De mult şi departe. Fiămânziam visând, nu ştiu ce dracu anume, din neputinţa înnăscută de a mă potrivi împrejurărilor cari, mi-ar fi înălţat repede găunoşia.

Se ivise în Capitala acelei ţări o prinţesă cu ochi de sfântă şi gură de „pleuvre". De mult căzuseră numele lungi cu particule de nobleţă, câştigate cu bani sau omoruri, numite în limbaj cavaleresc: vitejii. Nouii îmbogăţiţi, călări pe măgar, precum se spune, neputând să învie titlurile ţineau să se frece măcar de acei cărora li-au răpit. Pahidermele îşi freacă şi dânsele osânza de garduri, puismuindu-le poate soarta. S'a găsit dar un brânzar — nu ştiu precis ce era — zis pe limba lui altfel şi în limba ţării, câteodată Ştefan, care s'a îndrăgostit de prinţesă. Am cunoscut-o şi eu (par hazard) printr'un prieten bolnav de nervi. — Cei bolnavi de nervi au găsit deapururea sprijin în vulgaritatea mea veselă, de măscărici. — N'aveam nici un gând rău când am cunoscut-o şi nu-mi închipuiam că atenţia cuiva ar binevoi să se plece asupra urâţenei mele, monstruoase. S'a nimerit precum n'am cugetat. M'am împrietenit cu dânsa. Locuia într'un hotel mare şi luxos, precum nu ţi-l poate descrie graiul meu neîndemânatec. Nu-mi închipuiam că o prietenie nevinovată poate aţâţa mânia unui puternic. Bogăţia îndrăgostită deveni geloasă, cuvânt care, în glosarul meu monacal nu există. A pus iscoade să mă iscodească şi supraveghetori să-mi vegheze paşii. Tu nu ştii, de câtă bunătate e însufleţită milostenia chiabură de viţă sfântă şi aleasă!

Am remarcat supravegherea şi ciudos precum's m'am apucat să-i fac mai mult în ciudă. Nu-ţi închipui ce plăcut e să mânii fudulia urcată pe sacii cu bani?

Procedam încet, uşure, cum atingi o ciorchină de struguri ca să nu-i ştergi bruma. S'a bolnăvit suferind subţire ascuns de acea îngânare neliniştitoare şi desnăjduită, care tremură în tot trupul şi se prelungeşte nepipăită în suflet...

Mai departe nu-ţi povestesc, pentru că te ai mâhnit şi s'ar putea ca ochii tăi prefăcuţi în lacrimi să se scurgă. N'ai mai avea farmec. Şi apoi, nu vreau să mă socoteşti ţicăloşit până în rărunchi. Părerea ta despre mine ar fi atunci, numai o tangentă îndepărtată de celace sunt eu. Mami-Lu, dacă l-aş fi cunoscut pe acel bărbat bogat, prietenul prinţesei, poate că l-aş fi iubit. Se zice că era isteţ şi că suferia, deşi e de necrezut ca un negustor să sufere.

ION CĂLUGĂRU

Un gânditor rus: Leon Şestov

de B. Fundoianu

III

Leon Şestov nu e cel dintâi gânditor pe care ni-l trimite Rusia. Vreme de-un secol Rusia a exportat în Europa numai mari romaniceri, e drept, dar nu ţinem la vechile clasificări şi nu credem că genurile au limite în ceea ce priveşte conţinutul lor; Filozofia lui Nietzche se poate exprima într'un poem ca Zaratusthra şi arta se poate exprima într'un dialog al lui Platon, într'un aforism al lui Schopenhauer. Printre marii romancieri ruşi, au fost şi mari gânditori; gândirea de stepă, cam naivă, a lui Tolstoi, a neliniştit o vreme Europa; aceia a lui Dostoiewsky a făcut generaţii de discipoli şi toată lumea e de acord că poate fi socotită ca una ce a premers lui Nietzche. Şestov e însă cel dintâi rus care vorbeşte Europei deadreptul în forma eseului fără să-şi ascundă gândirea sub măştile altor personaje, şi ceeace l-ar revolta pe Şestov, e că în mintea noastră complectează foarte bine, un loc rămas deşert în panoul Rusiei pe care-o cunoşteam de atâta vreme din alţii.

Şestov protestează vehement când i se spune că Nietsche e german; un mare scriitor iese din „spiritul universal al vremei lui"! Şi totuşi Şestov e rus, cum sunt mai toţi contemporanii cari au reuşit să scape de spiritul vremii: Gogol, Dostoiewsky, Tolstoi. E un ferment mistic, oriental, în această inteligenţă slavă, care face aşa de ciudată fizionomia Rusiei de-o sută de ani încoace. Geograficeşte Rusia face parte din Europa; psihologiceşte Rusia face parte din Europa; psihologiceşte însă, fostul imperiu stă cu amândouă picioarele în Asia, de-acolo de-unde au venit toate miturile, toate credinţele, toate revelaţiile, toate bibliile — jumătate aproape din singura mare civilizaţie *europeană*, acea greacă.

Luxen Oriente aminteşte Şestov: lumina a venit din biblie; dar neamurile Europei, din alt aluat biologic ca cel al Asiei, n'ar fi putut-o primi dacă nu se întâmpla fenomenul pe care-l deplânge Şestov, acel al înfrăţirii bibliei cu filozofia greacă, începută de Philon-ludeul, în Alexandria. Ca lumina Bibliei să poată intra victorioasă în Europa, trebue să se supuie principiului pe care se străduiseră să-l câştige şi Aristot şi Platon şi stoicii: raţiunea. De-atunci, avem o biblie falsificată, împotriva căreia se ridică din secol în secol, marii mistici. Chiar Nietzsche, (susţine Şestov) războind împotriva lui Isus, n'a luptat decât împotriva raţiunei care, amestecând în evangheliile pe zeul lui Socrat cu acel al bibliei, a făcut pe Dumnezeu sinonim cu Binele şi pe Isus cu Socrat. Binele şi Răul nu sunt creaţiuni divine; sunt opere ale aceleiaşi raţiuni care-şi închipuie că, hotărînd singură ceiace îi e plăcut Dumnezeului — îl va câştiga prin această faptă murdărită cu orgoliul omului. Binele şi Răul sunt lucruri „omeneşti, prea omeneşti", cu o hotărîtă valoare practică; dar ce legătură are Dumnezeu cu ceiace este necesar fiinţărei noastre colective şi ce prezumţie stupidă aceia a omului, de a-l pune pe dumnezeul lui să judece, să cântărească şi să împartă, după o tablă de valori întocmit de dânsul.

Să nu confundăm deci scepticismul pentru ştiinţă al Europei, de câteva decenii încoace, cu scepticismul rusesc şi mistic al lui Şestov. Şi Renan şi Şestov urăsc „oribila manie a certitudinei". Renan urăşte însă certitudinea credinţei şi Şestov, certitudinea 2×2=4. Trebuie să fii bine înarmat cu o certitudine ca să poţi porni la drum să dărâmi „evidenţele" celeilalte. Renan, sau Gaumont, sau Poincaré de-o pildă, n'au crezut niciodată (şi încă...) în „adevărurile" ştiinţei, pe care le ştiau trecătoare; dar asta tocmai fiindcă aveau încredere în ştiinţă; scepticismul ştiinţific e cel mai frumos omagiu adus, prin ştiinţă, raţiunei. Montaigne merge puţin mai departe cu întrebarea lui: *Que scai-je?* dar e, în îndoiala lui, ceva liniştitor şi cuminte, o îngenunchiere, în ultima analiză, în faţa raţiunei, o voluptate de a judeca şi de-a se îndoi, o fericire în actul de-a gândi. De-aceia avea dreptate Sainte-Beuve, că în fiecare din noi se află un Montaigne. Convorbirea lui Pascal cu d. de Saci, dovedeşte că se afla un Montaigne chiar şi'n Pascal. Se află oare în fiecare din noi un Pascal?

Nimeni n'a dus mai departe totuş scepticismul, decât misticii Pascal, Dostoiewsky, Şestov. Ei au îndrăznit să arunce catapultul în chiar fortăreaţa de unde plecau erorile şi să descopere viciul fundamental: raţiunea. Nu există adevăr; raţiunea noastră nu ne poate procura niciodată mijlocul de-a distinge între adevăr şi eroare; raţiunea însăşi e un lucru creat de oameni, supus erorii iată ce-ar fi putut să recolteze scepticismul lui Pascal. Dar de-aici încolo, se vede limpede că Pascal, Şestov şi mai toţi misticii, nu urăsc „oribila manie a certitudinei" şi, dacă dărâmă raţiunea şi ştiinţa e tocmai pentrucă, vaci sterpe, n'au reuşit să procure o singură certitudine suficientă, fundamentală, de care aveau o profundă nevoie, după care alergau. Raţiunea singură ar putea crea certitudini; raţiunea nu e vrednică să ni le dea — până aici medităţă scepticii. Raţiunea nu e vrednică să creeze certitudini? jos raţiunea! strigă misticii şi, în nevoia lor, de-a stăpâni adevărul legiferează o nouă forţă capabilă să dea oracole: Bergson o numeşte *intuiţie*, Şestov o numeşte *a doua viziune*.

Poincaré (un dascăl al 2×2=4...) spunea că instrumentele nu măsoară din lucruri decât propriile lor calităţi. Raţiunea nu se vede deci decât pe dânsa în lucruri: fie! Intuiţia lui Bergson — a doua viziune a lui Şestov, descoperă altceva însă decât intuiţie şi viziune? Intuiţia şi viziunea doua, nu-ţi cer în schimb, să pleci genunchiul; nu poruncesc; nu dau dovezi; nu dau argumente: îţi lasă *voinţa liberă*. E singurul câştig, onorabil e drept, pe care-l afiă Şestov — dar la ce folos voinţa liberă? Aici intervine dispreţul pe care-l aruncă misticii *omnitudinei*, sau conştiinţa comună.

Ei îşi bat joc că ne mulţumim cu două ori două patru, că suntem fericiţi deşi cunoaşterea are un zid, că ne satisfac legile naturale chiar când se numesc: moarte şi că am părăsit de bună voie forturi îndrăznete pe care din antici le ocupam, numai pentru simplul motiv că rezultatele pe cari ar trebui să le cucerim sunt deocamdată dificile şi imposibile. La ce folos voinţa liberă? se întreabă misticii. Dar noi urâm folosul, progresul, raţiunea şi fericirea. Oamenii iubesc tot atât, suferinţa şi distrugerea,— afirmă Dostoiewsky. Şi dacă nu vom putea trece peste zid, ne vom căţăra totuş nesfârşit pe el, şi ne vom bate joc de legile naturale cărora ne vom supune şi nu vom accepta că de două ori două patru e delicios, numai pentrucă nu avem mijlocul să afirmăm că face cinci; şi nu vom renunţa la rezultate care ni-s necesare, numai pentru motivul că ştim şi suntem siguri, că nu le vom putea ajunge.

E adevărat că descoperirea „limitei cunoaşterei" nu era numaidecât un prilej de bucurie pentru oameni, şi omul, statornicindu-se de-o pildă în seria animală, nu trebuia numaidecât să sărbătorească acest eveniment, ca pe-un miracol; dar asta ţine de intervenţia amorului-propriu şi dacă omul, devenit animal, se bucură că este, în loc să sufere că nu mai e zeu, asta-i o lege a psihologiei lui, care n'are nimic în clin cu afrimaţiile raţiunei. Ceea ce dovedeşte că voinţa lui Pascal, a lui Şestov, nu e liberă nu e în faptul că, la capătul socotelilor logice, după dărâmarea evidenţelor, găsesc o religie, un dumnezeu— e că găsesc vechea religie, vechiul Dumnezeu. Dece găseşte Pascal religia catolică? Ar fi putut găsi un dumnezeu mai puţin amestecat cu lutul fanteziei mitologice, un dumnezeu mai puţin suspect faţă de raţionaliştii cari l-au prevăzut în „ereditate" şi cari pot opinà că iraţionaliştii aceştia n'au găsit religia cea mai facilă, mai la îndemână decât, pentrucă în fond, nu căutau un adevăr, ci o religie pur şi simplu, Pascal s'ar fi putut converti la nevoie religiei lui Isaia. Dece a primit revelaţia creştină şi nu pe cea iudee? Dece revelaţia catolică şi nu cea creştină? Dece revelaţia lui Port-Royal? Să fie oare şi „actele libere" supuse „spiritului vremii"? Pascal poate fi suspectat în evaziunea lui, că a ales pentru evaziune, o anume fereastră, anume gratii, indicate de alţii, de cotemporani, de Spiritul Timpului; că a sărit între limite, peste bariere puse de alţii — adică, (deoarece evaziunea nu se poate concepe dintr'o cătuşă în alta) „poate fi suspectat că nu a sărit, ci că *a făcut numai efortul de a sări, de-a evada*. Pascal primeşte catolicismul, cu toate miracolele, cu canoanele, cu teologia, cu morala, cu superstiţiile lui, adică un dumnezeu cu care nu se poate vorbi în sine, interior — ci numai cu poşta, cu telefonul, cu telegraful. Şestov nu şi-a ales un dumnezeu anume, nu zeu fix; Iehova, Hristos sau *Unul, al* lui Platin, e pentru dânsul acelaş zeu; din când în când, un om dăruit cu a doua vedere, îl revelează. Şestov pune infinit mai multă pudoare în religia lui, decât Pascal şi calculul cu care Pascal ne convinge, i-ar repugna dacă, în fond, religia lui n'ar fi aceiaşi. Ah, cum ai impresia că Pascal *nu-l găseşte* pe Dumnezeu, ci *în caută* — ca pe-o medicaţie imposibilă pentru neliniştea lui, un repaos, un pat. La dracu logica, inteligenţa, raţiunea, care provoacă insomnie. Un drog! o injecţie cu morfină! un somn fără visuri! o religie!

B. FUNDOIANU

Din istoricul epigramei româneşti

N. NICOLEANU[1])
(1833–1871)

Versuri scrise pe faţada peşterii dela Dâmbovicioara

Peşteră posomorită,
Mare, umedă, urîtă,
Ai fi bună 'n Bucureşti,
Ca să servi de puşcărie
Hoţilor, care sfâşie
Pieptul ţării româneşti!

Samson Bodnărescu[2])

Draga[3])

Draga mi-e tristă. Albastra-i privire în lacrimi se stinge;
Fug în grădină: viola stropită cu rouă-i frumoasă.

Toba răsună 'n piaţa cetăţii şi turme de oameni
Tropotă iute s'asculte ştiinţa ce-o are tobaşul:
„Doamna din curte pierdu eri cţelul, căţaţi-l, voi oameni!"
Câinele află culcuş şi mâncare la dânşii, nu omul.

Surâsul..

Versul frumos e asemene mândrei iubind ce-mi surîde:
Ritmul sânt ochii, ca pulsul e ritmul şi sufletul ideea.

Plânge iubitul...

Plânge iubitul că draga nu-i este mai credincioasă,
Dară iubita, de lacrămi ştergându-l, dulce-i vorbeşte:
„Singur ziseşi: credinţa-i deşartă, ce ştim ne măreşte!
Vrut-am, iubite, să ştiu de şi altul gândeşte ca tine!"

Să n'o asemeni...

Draga de-ţi lauzi să n'o asameni cu mândrele stele,
Că şi asear'am văzut una căzând depe cer.

Ce-i poezia?

Ce-i poezia? mă 'ntrebi. Desbrac 'al tău suflet de haina
Zilnic cu dânsa deprins; sărbătoreşte gândind
Du-te 'n grădină, culege podoabe frumoase şi mândre,
Şi te gătește — atunci în al ei templu ai fost.

Raiul..

—„Raiul, frumoasă! îl porţi în ai tăi ochi; lasă-mă vecinic
Să îl privesc, să mă 'ncînt" — „Raiul?", zâmbeşte şiret
Ochiul plecându-şi isteaţa copilă. — „Şi crezi-o aceasta?"
—„Doară îl văd şi-l admir!" „Drepţi nu mai intră în el!"

— Alese 4) şi publicate de

PAUL I. PAPADOPOL

1) Vezi vol.: *Nicoleanu, Stamate, Cârlovă*, editat de d. *G. Bogdan-Duică*. Minerva, Bucureşti.
2) Vezi artă *„Poezia română"* în *Critice* vol. I, de *T. Maiorescu*, cum şi vol. poetului apărut la 1884.
3) Titlurile sunt date de noi.
4) Dintr'un total de 37.

Din „O mie şi una de gândiri"

211

Spiritul omenesc, ca şi forţa noastră fizică, atinge anumite limite pe cari nu le poate depăşi.

Reputaţia exagerată a scriitorilor străini e datorită vechimei, prestigiului şi posibilităţilor de propagandă ale marilor popoare din cari fac parte, după cum isprăvile supraomeneşti ale eroilor mitologiei beneficiază de puterea legendei.

212

După cum în vorbirea curentă nu zici „Scumpul meu amic", sau „iubita mea adorată", tot aşa sunt unii oameni cari, dintr'un fel de pudoare, nu scriu „patria mea", „sprinbinele ţării", „sfântul nostru neam".

Aceasta însă nu înseamnă că sunt nişte trădători.

213

Ţara va începe să meargă bine numai în ziua când vom avea un guvern care să nu-şi închipuie că toate câte a făcut celalt sunt numai greşeli.

Răsturnând mereu, n'ajungi decât la neant.

Taina progresului e să crezi că predescesorul tău a lucrat cât a putut mai bine — sântem plămădiţi cu toţii cam din acelaş aluat — şi datoria ta e să faci ceva mai bine decât el. Altminteri, de ce ne sperie cuvântul „revoluţie"?

214

Dela o vreme, a eşit un fel de teorie nouă a demnităţii omeneşti, o „soluţionare" interesantă a conflictelor vieţii:

Am dat cu pumnu 'n masă şi-am eşit!

...A te supăra şi-a pleca poate fi o nobilă atitudine lirică, dar în nici un caz nu este o soluţie practică.

Să nu pleci niciodată dacă nu eşti încredinţat că vei fi chemat înapoi, cu scuze.

Iar când baţi cu pumnu 'n masă, trebuie să fii sigur că pleacă celalt, nu dumneata.

215

Spiritului îi este mai uşor să progreseze decât, după ce-a progresat, să se puie la nivelul scăzut al celorlalte. E mai greu să uiţi ce-ai învăţat, decât să 'nveţi lucruri noui.

216

Auzul contemporanilor fiind mai desvoltat decât văzul, nu este neapărat nevoie să faci ceva, căci nu vor vedea.

Mai bine spune ceeace intenţionezi să faci şi te vor auzi.

Şi nu mai ei nevoie să faci nimic: ajunge să promiţi; în veacul grăbit prin care trecem.

217

In vremea războiului am făcut, paradoxala constatare că a fi surd e mai mare nenorocire decât a fi orb.

Invalizii cari nu vedeau erau mai bine dispuşi, mai blânzi, mai optimişti decât cei cari n'auzeau.

Senzaţiile se percep cu mai multă intensitate prin ureche, decât prin ochi.

Marea văzută de departe, nu te impresionează.

Ascult-o, însă, de aproape, cu ochii închişi şi vei avea în ţine toată imensitatea, tot vuetul infinitului ei sbuciumat.

218

In artă nu e absolută nevoie să produci. Marea taină a succesului este să administrezi cu abilitate puţinul pe care l'ai creat, întâmplător, în tinereţe.

219

Trăim în veacul sentimentalismului organizat: patriotism cu program, umanitarism cu program, dragoste cu program.

220

Cel dintâi gest pe care l'a făcut paraliticul vindecat de Isus a fost să arunce cu dispreţ cârja care-l sprijinise atât amar de ani.

221

In fond, ingratitudinea nu vine din răutate: lăsăm deoparte soba, pălăria de paie şi umbrela, când le-a trecut vremea. Aceasta, însă, nu înseamnă că la prima ocazie nu vom căuta să ne servim de ele!...

223

Descurajatorii au în cele mai multe cazuri, dreptate.

Dreptatea cioclului care, trecând prin faţa unei biserici, unde se oficiază o cununie sau un botez, surâde amar, ştiind prea bine că aceste vesele serbări le va sfârşi tot el, la cimitir.

Dar nici cioclul, în definitiv, nu este scopul vieţii.

224

Toate sforţările omului modern trebuie să tindă la gândirea şi perfecţionarea conştiinţei sale.

Conştiinţa e civilizaţia supremă.

E diamantul pur ce zace 'n noi şi pe care trebuie să-l şlefuim neîncetat.

E filtrul magic prin care trebuie să trecem toate acţiunile noastre,— altminteri, zadarnic am eşit din caverne!

225

Nu cel ce n'a reuşit în viaţă e un ratat, ci numai cel ce-a râvnit lucruri peste puterile sale. Cine se mulţumeşte să fie sergent-major toată viaţa, nu este un ratat. Ratat e colonelul care n'a putut s'ajungă general.

226

Am o singură superstiţie: aceia de a pleca Marţea la drum: sânt sigur că voiu găsi loc în tren.

227

Neputându-ne ridica până la o credinţă, trăim în superstiţie.

228

Literatorii de tot tineri uzează şi abuzează de imagine, care e de multe ori amuzantă, dar fiind numai exterioară, nu poate constitui adevărata poezie, după cum calamburul nu înseamnă spirit.

229

Obscurii poeţi moderni mă neliniştesc: nu ştiu unde li se sfârşeşte geniul şi unde începe farsa.

230

Dă dreptate celui ce te contrazice şi fă-ţi treburile.

VICTOR EFTIMIU